

ÜNİVERSİTE MÜZELERİNİN ÖNEMİ

Fethiye ERBAY*

Üniversitelerin amaçlarının, öğretim ve araştırmanın yanısıra, öğrencilerine, personeline ve yakın çevresindeki halka, kültürel, sanatsal ve bilimsel destek sağlamak olduğu düşünülürse, eğitim kurumları ve özellikle üniversiteler, müzeler için en uygun yerlerdir. Kampuse gelen konuklar, üniversitenin gururu olan müzeleri mutlaka ziyaret ederler. Çeşitli mimari tarzda yapılmış bu binaların resimleri, üniversitenin, katalog ve broşürlerini süsler. Bu müzelerin, öğretime gerekli kaynak sağlama ve araştırma için ulusal önemleri büyüktür. Aynı zamanda değerli bir müze koleksiyonuna sahip olmak üniversitelere prestij de sağlamaktadır.

18.yy ve 19.yy'da müzeler, bilimsel merak ve akademik araştırma ruhunun, kurumsallaşmış göstergeleridir. Özellikle 19.yy'ın sonunda doğal bilim koleksiyonları üniversiteler için önemli öğretim kaynaklarını oluşturmuş, aynı şekilde arkeolojik ve etnolojik koleksiyonlar da önem kazanmıştır. Üniversiteler kendi gelişimi ile ilgili ya da elindeki koleksiyonları değerlendirebileceği müzeler kurarak işe başlamış daha sonra bu yerler araştırma ve geliştirme merkezlerince desteklenmiştir. Bu müzeler koleksiyon içerikleri açısından, tarih, sanat, arkeoloji, doğa ve fen bilimleri ile tıp gibi çeşitli uzmanlık alanlarına göre de sınıflandırılabilir.

Üzerinde konuşulacak sadece bir tip üniversite müzesi yoktur. Biçimleri, amaçları ve koleksiyonları çok farklı olan eğitim kurumları içindeki işlevini sürdüren bir çok müze vardır. Hepsinin ortak

---

* Dr., Boğaziçi Üniversitesi, Güzel Sanatlar Bölümü., Öğretim Görevlisi.

noktası işletmelerinin ve sermayelerinin, her zaman yeterli olmasa da, bir destekleyici olarak üniversite tarafından sağlanmasıdır.

Üniversite müzeleri; üniversite kampüsünde olduğu gibi dışında da yer alabilirler. Özellikle kampus içinde yer alan üniversite müzeleri sayıca daha fazladır. Birmingham Üniversitesi, Cambridge Üniversitesi (Fitzwilliam Müzesi), Durham Üniversitesi (Oriyental Müzesi), Manchester Üniversitesi (Manchester Müzesi), Oxford Üniversitesi (Sanat ve Arkeoloji Ashmolean Müzesi), Glasgow Üniversitesi (Hunterian Müzesi), Zurih, Pennsylvania, Arizona, Michigan, California, Kuzey Karolayna, Teksas ve Florida Üniversiteleri gibi sayısız üniversite tarafından korunan, müze ve koleksiyonlar vardır.

Alberto Üniversitesi (Dişçilik Müzesi), Vaterloo Üniversitesi (Biyoloji ve Yer Bilimleri), Şili Üniversitesi (Halk Sanatı Müzesi ile Modern Sanatlar Müzesi), Şangay Balıkçılık Üniversitesi (Balık Bilimleri Müzesi), Mısır İskenderiye Üniversitesi (Adli Tıp Müzesi), Finlandiya Helsinki Veterinerlik Fakültesi (Veterinerlik Tarihi Müzesi), Helsinki Üniversitesi (Tarım Müzesi, Tıp Tarihi Müzesi), Hamburg Üniversitesi (Jeoloji, Uygulamalı Botanik Müzeleri) ile örnekler çoğaltılabilir.

Oxford, Harvard, Yale Üniversitelerinin koleksiyon orijinleri 17.yy'a kadar uzanmaktadır. Glasgow ve Manchester Üniversiteleri, müzelerine yaptıkları gayretin göstergesi olarak üstün mimarileriyle muhteşem yeni binalar sağlamışlardır.

Los Angeles, Michigan ve Boston Üniversiteleri, kendi koleksiyonlarına dayalı müze ağırlıklı programlar başlatmışlardır. Üniversite müzelerine sahip bazı üniversitelerde koleksiyonları bir eğitim aracı olarak ele alıp, öğrenciyle doğrudan bilgilendirme amaçlanmaktadır. Müzeler, izleyici kazanmak ve mesajlarını insanlara ulaştırabilmek için okullara bağımlıdırlar. Çoğunlukla da kütüphanelerle birlikte, toplumun geçmişle ilgili belleğinin iki yarı parçasını oluştururlar. Eğitim kurumları müzeler aracılığı ile öğrencilerinin, çok zengin tarihe tanıklık etmelerine yardım ederler.

Üniversite müzelerinin yanında, üniversiteler tarafından,

sahiplenilen bir çok müze koleksiyonu da bulunur. Üniversite müzelerinin koleksiyonları, bir ulusun kültürel, tarihi ve bilimsel mirasının önemli bir bölümünü oluşturur.

Bir üniversitenin büyüklüğü ile sahip olduğu müzesi arasında doğrudan bir orantı yoktur. Bazı üniversiteler; büyük koleksiyonları, ulusal önemde müzeleri bünyesinde barındırırken lise düzeyi okullarda da önemli sayılabilecek koleksiyonlar bulunmaktadır.

Bazı üniversitelerde ise; eserler, müze yerine öğrencilerle birlikte, kütüphane ya da salonlara yerleştirilmiştir. Hatta bazı yönetici ve profesörlerin ofis ya da odalarında durması amacıyla ödünç bile verilmektedir. Maalesef, müze dışında yer alan bu tür sergilemeler eser için, ciddi güvenlik ve yıpranma sorunu oluşturur.

Bu koleksiyonlar, üniversite içinde küçük odalarda, kampus binalarında bulunan galerilerde ya da müze olarak tasarlanan ayrı binalarda yer alır. Çoğunlukla koleksiyonlar ve binalar üniversitenin malıdır ve bu müzeler bir şekilde o üniversitenin amacına hizmet eder.

Özellikle 19.yy üniversitelerinin müzelerine verdikleri değer, müze binalarından anlaşılır. Oxford, Manchester Müzesi binalarındaki 19.yy sonu muhteşem Gotik yapısıyla dikkat çekicidir. Bazı üniversitelerin hatırı sayılır tarihi ve mimari değeri olan binalarına sahip olmak için, gösterdikleri pahalı gayretlere rağmen, üniversite müzelerinin karşılaştıkları en büyük sorun finansman konusundadır. Sağlanan fonlar yeni binaları inşa etmek bir yana, eskilerinin restorasyonunu sağlamakta bile yetersiz kalmaktadırlar. Bu nedenle çok nadir olsa da yeni yapılacak binalar ve yapılanlar için dışardan kaynak sağlamaya çalışılmaktadır. Bu arada müzenin eski ya da yeni binada kurulacağı eğer, yeni bir bina olursa stili bugün her zamankinden çok tartışılmaktadır. ICOM'un belirlediğine göre şu anda var olan müzelerin % 80'i başka bir amaç için yapılmış binalardır. Fakat yine de bu müzelerin uygun olmayan binalarda olduğunu göstermez. Büyük binalar ise her bölümleriyle kullanışlı ve standartlara uygun olmalıdır. Mimari açıdan zengin olan üniversite müzeleri yanında, çoğu müze, müze olma amacına hizmet etmemektedir. Eski binaları, ısıtmak, temizlemek, ışıklandırmak zordur. Çoğunda işe yaramaz, sergilere uygun olmayan

yükseklikte odalar bulunur. Park alanı ve bahçe olmaması gibi sorunlarla karşılaşılır.

Dünyanın birçok yerinde, yeni müze binaları için para bulmak çok zordur ve bulunan paranın çoğu da, fen ve endüstri müzelerini daha uygun binalara taşımak için kullanılmaktadır. Müze binaları için yapılacak dizaynlar, uzun yıllar kullanılabilir yararlı şekillerde inşa edilmelidir.

Üniversite müzeleri, para konusunda da belli kısıtlamalarla karşılaştıkları için sık sık kendi özel fonlarını yaratma konusunda şanssızdırlar. Müzeler erişebilecekleri fonlar için, üniversitedeki diğer bölümlerle de rekabete girmek zorundadır. Üniversite müzelerinin kaynakları artistik ve finansal açıdan büyük kitlelere hitap etmeye yetmez. Müzenin geleceği ve gelişimi, üniversiteyle olan ilişkileri, dikkatli düzenlenmelidir.

1980'lerde İngiliz Üniversiteleri ciddi finansal güçlüklerle karşılaşmışlardır. Üniversite harcamalarında yapılan son kesintiler, acil çözümler gerektirmiştir. Halk için hizmet eden üniversite müzeleri için, yerel otoritelere finansal katkıda bulunmaları önerilmiştir. Buna bir örnek Amerika'da Manchester Şehir Konseyi, Manchester Üniversite Müzesine finansal katkıda bulunarak, müzede görevli öğretmenlerin maaşlarını ödemiştir. 1990 yılında İskoç Üniversiteleri koleksiyonların gelişimi ve idaresi konusunda araştırma projesi geliştirmek için fon ayırmıştır.

Üniversite müzelerinde, mali sıkıntılar eğitsel aktiviteleri köreltmektedir. Finansal güçlük, üniversite ve müzelerin kültürel benzerliklerini ve farklılıklarını keşfetmelerine engel olmaktadır.

Genellikle gözardı edilen, müzeler ve üniversiteler arasındaki işbirliği potansiyelidir. Bunun yanında Michigan ve New York Üniversiteleri Metropol Müzesi ile ortak çalışmaların olduğu gibi projeler geliştirilmiştir. Bu projelerle müzeyi halka açıp, geniş kitlelere ulaştırmak istenir. Bu tür müzelerde değişimli sergi ve aktivitelerin sürekli olmaması belli bir süre sonra çalışanların ve izleyenlerin eski heyecan ve isteklerini kaybetmelerine sebep olmuştur. Üniversite

müzeleri, diğer müzelerden ödünç alma çalışmalarına girişmeler de üniversiteler eserleri koruma konusunda yeterli eleman bulunduramadıkları ve güvenlik sorunları gerekçesiyle ödünç eser vermede diğer müzeler, isteksiz davranmaktadırlar. Bu tür müzelerde yer yetersizliği gibi sorunlar yanında, teknolojinin anlatımı yeteri kadar gerçekleşemez. Oysa üniversite müzeleri, teknolojiye öğretmeyi amaçlayan bir eğitsel müze için ideal bir kaynaktır.

Çok az üniversite müzesinin, ulusal bir müzede bulunan yapılmış personel sistemi vardır. Burada görevli personel genelde üniversite derecesine ve hizmet anlayışına göre seçilir. Ayrıca, araştırma idare ve diğer ilgili personeller de kullanılabilir. Müzelerde uzman sergi memurları, dizayn ve öğretim personeli çok azdır. Üniversite müzelerinin yetersiz fonlarından anlaşılacağı üzere, her seviyedeki uzman personel, müzenin işlevini doğru düzgün yapabilmesi için yeterli değildir.

Ülkemizde üniversite müzelerinin sayısı 30'u geçmez ve bu müzelerin çoğu sergileme alanı olarak hizmet verse de, bu sayı diğer ülkelere bakıldığında çok azdır. Bunun yanında bu müzelerin Cumhuriyet'in ilanından sonra kurulduğuna dikkat edilmelidir. İstanbul Mimar Sinan Üniversite Resim Heykel Müzesi, Ankara Üniversitesi, Oyuncak Müzesi, Jeoloji Müzesi, Veterinerlik Müzesi, ODTÜ Müzesi, Boğaziçi Üniversitesi ve kurulma çalışmaları süren Kandilli Rasathanesi ve Deprem Araştırma Enstitüsü Bilim Müzesi, koleksiyonları sayılabilir.

Müze okul işbirliği ile gençlerimize gerekli bilinç verilmedikçe, bu değerli eğitim ve haz kaynağına kayıtsız kalabilecek milyonlarca genç düşünürsek, üniversite müzelerini kurmak için harcanan çaba herşeye değer.

KAYNAKÇA

ERBAY Fethiye;

Çağdaş Müze İşletmeciliğinde
Planlama Fonksiyonu ve
Planlama Açısından Müzelerin
Değerlendirilmesine Yönelik
Uluslararası Bir Çalışma (İstanbul
Üniversitesi Yayınlanmamış
Doktora Tezi, 1992)

ERBAY Fethiye;

Üniversite Müzelerinin Kurulma
Problemleri, “Dizayning of
Museum” Konferansı Boğaziçi
Üniversitesi Güzel Sanatlar
Bölümü, Mezunlar Derneği
Konferans Salonu, 17 Aralık
1996